

Držme krok s demografickými změnami:

Doporučení pro rozvojovou politiku EU v otázkách stárnutí

**HelpAge
International**

global network

Obsah

- 1 Úvod
- 2 Problémy, kterým staří lidé čelí
- 3 Jak je otázka stárnutí populace reflektována v rozvojové politice EU
- 4 Jaké jsou naše současné možnosti?
- 4 Závěry a doporučení

Klíčová sdělení

- Svět se potýká s dramatickou demografickou změnou zahrnující populační růst a rapidní stárnutí populace.
- Rozvojová politika Evropské unie (EU) nereaguje efektivně na globální efekt stárnutí populace.
- Státy Evropské unie mají v současné době možnost ovlivnit rámec rozvojové politiky pro následující období po roce 2015 a podpořit tak trvale udržitelný rozvoj všech věkových skupin.
- Minimální národní úrovně sociální ochrany zajišťují jistotu příjmů a přístup k základním službám zmírňujícím chudobu a nerovnosti ve všech oblastech lidského života.

Úvod

Vedle toho, že světová populace neustále roste, tak také dramaticky stárne. Pokrok v oblastech zdravotnictví, výživy, hygieny, vzdělání a ekonomické prosperity vede k poklesu úrovně porodnosti, nižší kojenecké úmrtnosti a prodlužování věku dožití, což má za následek vzrůstající podíl starších lidí v populaci. Tento trend bude dále pokračovat (viz obrázek 1). Okolo roku 2030 bude ve světě více lidí starších 60 let než dětí pod 10 let.¹

Stárnutí populace se neomezuje pouze na bohaté země. V současné době dvě třetiny lidí starší 60 let žije v rozvojových zemích.² Mezi patnácti zeměmi, jejichž populace starších lidí přesahuje 10 milionů, je hned sedm rozvojových.³

Stárnutí populace představuje triumf pokroku, ke kterému EU jako největší světový dárcer přispěla zásadním dílem. Nicméně reakce na tento trend ještě nejsou adekvátně reflektovány ze strany rozvojové politiky EU.

Tento informační materiál vysvětluje, proč je nanejvýš naléhavé reagovat na stárnutí populace a práva starších lidí v rámci rozvojové spolupráce EU. Publikace také upozorňuje na rozpory v politice EU a navrhuje cesty, kterými se může EU dát, aby tuto svoji rozvojovou politiku posílila.

1. UNDESA Population Division, Profiles of ageing, *World population prospects: the 2012 revision*, DVD edition, 2013, <http://esa.un.org/unpd/popdev/AgingProfiles2013/default.aspx>

2. UNDESA Population Division

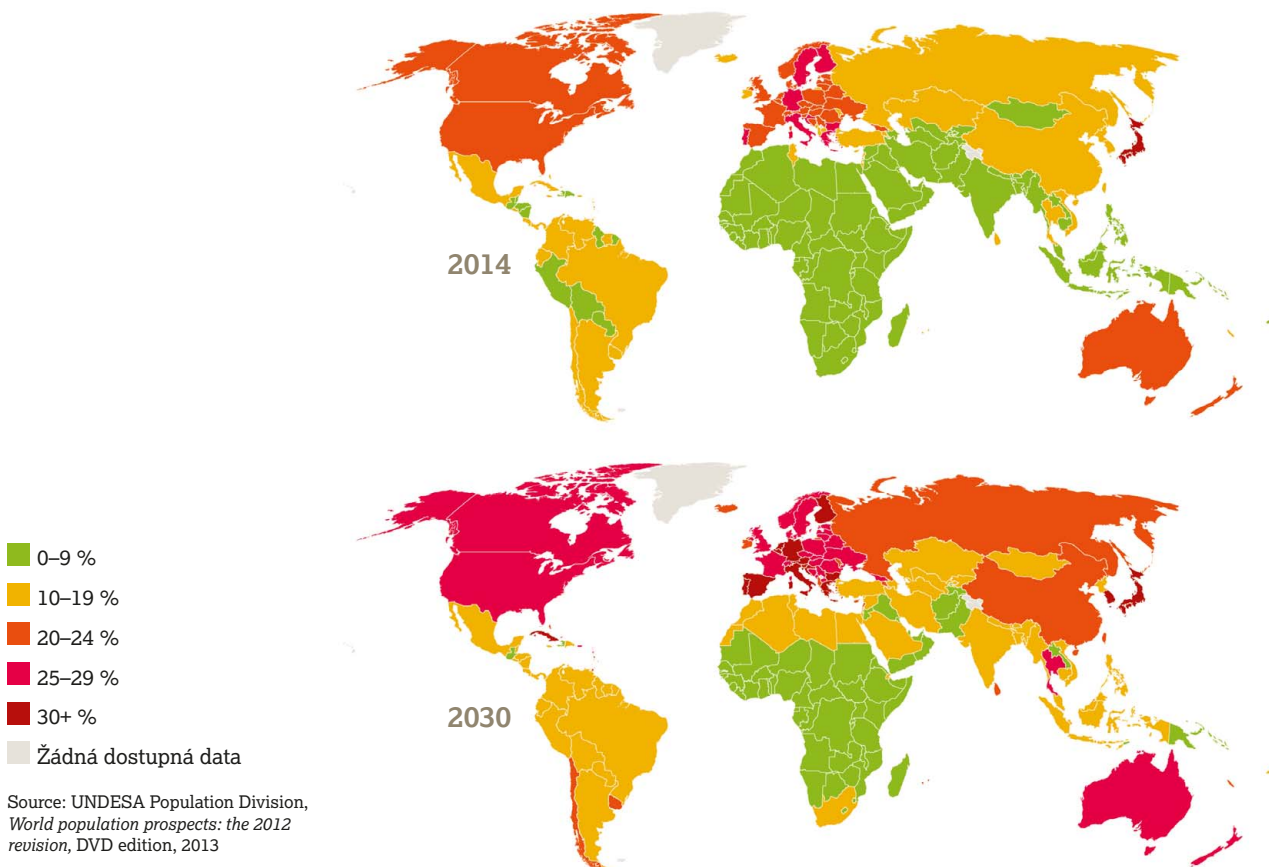
3. UNFPA and HelpAge International, *Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and a Challenge*, New York, UNFPA and London, HelpAge International, 2012, p.19

Podpořeno
Evropskou unií

Za obsah tohoto dokumentu nese odpovědnost HelpAge International a v žádném ohledu nemůže být brán jako stanovisko Evropské unie.

Obrázek 1: Rozložení populace 60+ v letech 2014 a 2030

Problémy, kterým staří lidé čelí

Zatímco se v posledních letech napříč planetou u větší části populace zlepšuje zdravotní stav a životní komfort obecně, miliony starších lidí dnes ještě čelí chudobě, týrání, špatnému zdravotnímu stavu a vyloučení.

Významná úloha pro samotný rozvoj společnosti

Starší lidé jsou důležitými aktéry pro rozvoj společnosti a tento fakt by měl být uznán a dále podporován. Starší lidé například pokračují v práci do pozdního věku. Jedni proto, že příjem potřebují oni sami nebo že podporují své blízké, druhí proto, že zkrátka chtějí. Starší lidé vyhledávají zaměstnání, narozdíl od mladších věkových skupin, ve větší míře v rámci zemědělské produkce. Stárnutí zemědělské populace v mnoha zemích světa je rychlejší než uvnitř městské a venkovské populace.⁴

Zaměstnávání starších lidí je však v některých zemích velmi komplikované. Řada starších lidí pracuje bez pracovních smluv, sociálního zabezpečení a všech ostatních benefitů, které jsou součástí standardních pracovních smluv. Většina starších lidí také dělá neplacenou práci, jako když například pečují o svého druhu či družku, děti nebo vnuky.

Větší riziko chudoby

„V určitých oblastech světa, zvláště tam kde je chudoba endemická, lidé, kteří prožijí celý svůj život v chudobě, jsou ve stáří vystaveni chudobě ještě větší.“

Madrid International Plan of Action on Ageing, 2002, odstavec 45

Chudoba je největší hrozbou pro spokojený život starších lidí. Výzkumy ukazují, že nejvíce jsou chudobou postiženi starší lidé v Latinské Americe a v zemích subsaharské Afriky, kde ve výzkumech tato věková skupina dominuje.⁵ V zemích s nízkými a středními příjmy pobírá důchod jenom jeden ze čtyř lidí nad 65 let.⁶ Samozřejmě že ti, kterým se nedostává příjmů, nebo ti, kdo jsou díky svému špatnému zdravotnímu stavu či věku diskriminováni na trhu práce, jsou odsouzeni k chudobě.

Nedostatečný pravidelný příjem domácností je také zásadní překážkou na cestě ke zlepšení zdraví a vzdělání dětí. Existují důkazy potvrzující univerzální dopad vyplácených důchodů na snižování chudoby, ale také na přínos pro samotné děti, které žijí se svými prarodiči ve společné domácnosti. Takové děti jsou více zdravější a mají pravidelnou školní docházku.⁷

4. *The ageing of rural populations: evidence on older farmers in low and middle-income countries*, HelpAge International, 2014

5. Armando Barrientos A, 'Ageing, poverty and public policy in developing countries: new survey evidence' in *Social Protection in an Ageing World*, Peter A Kemp, Karel Van Den Bosch and Lindsey Smith (eds.), Oxford, Intersentia, 2006

6. Gorman M and Zaidi A, *Global AgeWatch Index 2014: Insight report*, London, HelpAge International, 2014, p.14

7. Samson M et al, *The social and economic impact of South Africa's social security system*, EPRI Research Paper Number 37, 2004, p.73; Martinez S, 2005, cited in Palacios R and Sluchynsky O, *Social Pensions Part 1: Their role in the overall pension system*, World Bank, 2006, p.23; Case A, 2001, cited in Barrientos A and Lloyd Sherlock P, *Non-contributory pensions and social protection*, ILO, 2002, p.12

Mění se potřeby zdravotní péče

Zvyšující se počet starších lidí dnes také vede ke stále většímu výskytu nepřenositelných chorob, takových, jako jsou rakovina, srdeční choroby, cukrovka a demence, které nepoměrně více zasahují právě starší osoby. V nízké a středně příjmových zemích umírá na tyto nepřenositelné choroby 71 % lidí starších 60 let.⁸ Přetížené zdravotnické systémy, především v rozvojových zemích, jsou vystaveny střetu s vysoce rostoucím komplexem potřeb ze strany stárnoucí populace.

Diskriminace starších žen

Ženy tvoří celosvětově majoritu v rámci generační skupiny 60+, podíl žen ve skupině 60 a více let je 54 % a ve věkové skupině 80 let a více tento podíl roste na 62 %.⁹ Ženy přes 50 let pak představují celou jednu čtvrtinu veškeré ženské populace.¹⁰ Diskriminaci jsou v pozdním věku vystaveny jak ženy tak muži. Zasažení starších žen touto formou diskriminace je však neúměrně větší. Potom co jsou po celý svůj život zasaženy diskriminací z důvodu svého pohlaví, jsou následně vystaveny ještě diskriminaci na základě věku zahrnující nedostatečný přístup k dobře placené práci, ztrátu rozhodovacích pravomocí uvnitř vlastní rodiny a ztrátu majetku, stejně jako zvyšující se nebezpečí násilí a týrání (viz příběh Nziku).¹¹

Příběh Nziku

„Brzy potom co zemřel můj muž, což bylo před dvěma lety, jsem dostala výhrušné dopisy. Tyhle výhrušné dopisy přicházely v noci za tmy. Někdo je položil na zídku před domem tak, aby nikdo nemohl vědět, kdo je tam položil. Hodně lidí si myslí, že když žena zestárne, tak se stane čarodějnici. Nechápu to! Jsem teď stará a nejsem schopná dělat různé věci – jak bych se najednou mohla stát čarodějnici!“

Nziku, severní Tanzanie

Jeff Williams/HelpAge International

8. United Nations, *Prevention and Control of Non-communicable Diseases: Report of the Secretary-General*, 2011

9. UNDESA Population Division, *World population prospects: the 2012 revision*, DVD edition, 2013

10. UNDESA Population Division

11. Gorman M and Zaidi A, *Global AgeWatch Index 2013: Insight report*, London, HelpAge International, 2013, p.7; UNFPA and HelpAge International, *Ageing in the Twenty-First Century*, p.28

12. Albone R et al, *Older people count: Making data fit for purpose*, London, HelpAge International, 2014, p.1

13. UNDESA Population Division, *World population prospects: the 2012 revision*, 2013, Mortality data

14. Samman E and Rodriguez-Takeuchi LK, *Old age, disability and mental health: data issues for a post-2015 framework*, ODI Background Note, 2013

15. Full rankings, country reports and other data are available at www.helpage.org/global-agewatch

16. http://eu-un.europa.eu/articles/en/article_14560_en.htm (10 October 2014)

17. European Consensus on Development (2006/C 46/01), 2006; EC Communication (COM(2011) 637 final) 'Increasing the Impact of EU Development Policy: An Agenda for Change', October 2011 and related Council Conclusions, May 2012.

18. EC Communication 'Gender Equality and Women's Empowerment in Development Cooperation' (COM(2007)100) and related Council Conclusions, 2007; EC Staff Working Document (SEC(2010)265) EU Plan of Action on Gender Equality and Women's Empowerment in Development 2010-2015

19. EC Communication 'The EU Role in Global Health' (COM(2010)128) and related Council Conclusions, 2010

Jak téma stárnutí zohledňuje rozvojová politika EU?

Za minulých 15 let byla rozvojová politika EU výrazně směřována prostřednictvím rozvojových cílů tisíciletí (MDG). Tyto cíle hrály důležitou roli v omezení extrémní chudoby a hladu ve světě. Zmíněné cíle však nebyly navrženy s ohledem na výše popsané masivní demografické změny. Nedostatek přístupu, který by bral v ohledu lidsko-právní přístup a úzké zaměření rozvojových cílů tisíciletí na základní vzdělání, dětskou úmrtnost a zdraví matek, vyloučil téma starších lidí na okraj zájmu.

Mimoto mnoho výzkumů zjišťovalo míru pokroku rozvojových zemí na základě šetření, které pracovaly s mezní hranicí 49 let. Například šetření o násilí na ženách zřídka sbírala data žen starších 49 let.¹² To znamená, že nejméně jedna třetina žen byla ze strany těchto výzkumů ignorována.¹³ Nedostatek dat o starších věkových skupinách komplikuje určení diskriminace na základě věku nebo získání kompletního obrazu plnění cílů v rámci MDG.¹⁴

The Global AgeWatch Index, který začala vytvářet HelpAge International od roku 2013, ukazuje, že získání a analýza srovnatelných dat o starších lidech je možná. Tato naše snaha odhalila mezery v celosvětovém sběru dat z nichž vyplývá, že pokrok v rámci těchto témat může být měřitelný.¹⁵

„Monitoring nerovností bude požadovat detailní rozpad dat podle příjmu, pohlaví, handicapu, věku, lokace, stejně jako podle různých etnických a dalších sociálních skupin.“

Evropský komisař pro rozvoj, Andris Piebalgs, z projevu proneseném na půdě OSN v rámci pracovní skupiny o udržitelných rozvojových cílech, New York, 5. březen 2014.¹⁶

Straší lidé jsou následkem toho neviditelní v překlenovacích rámcích rozvojové politiky EU. Lidská práva a inklusivní rozvoj tvoří podstatné rysy evropského konsensu a programu změny politických rámců.¹⁷ Tyto politiky však neberou v úvahu stárnutí populace a důsledky, které z toho vyplývají. EU v rámci svých rozvojových politik sice prosazuje rovnost pohlaví a posílení postavení žen, ale soustřeďuje se pouze na ranné fáze ženského života.¹⁸ Zatímco zdravotní politika EU týkající se globálního zdraví zmiňuje problematiku stárnutí populace a připouští nutnost řešení problematiky nepřenositelných chorob, naprosto v tomto směru opomíjí jakákoliv specifická doporučení jak postupovat.¹⁹

HelpAge International pomáhá starším lidem domáhat se jejich práv, napadá diskriminační praktiky a snaží se bojovat s chudobou tak, aby tyto lidé mohli žít důstojně, bezpečně, aktivně a zdravě.

K vytvoření tohoto materiálu přispěly následující členové sítě HelpAge EU: Age Action Ireland, Age International, HelpAge Deutschland, HelpAge International España, Slovene Philanthropy, World Granny a Život90.

HelpAge International EU Office
Avenue D'Auderghem 22-28
1040 Brussels, Belgium
Tel +32 (0)2 740 2711
Fax +32 (0)2 740 2720
euoffice@helpage.org

HelpAge International
PO Box 70156
London WC1A 9GB, UK
Tel +44 (0)20 7278 7778
Fax +44 (0)20 7387 6992
hai@helpage.org
www.helpage.org

Registered charity no. 288180

Za vytvoření tohoto materiálu je odpovědná Ellen Graham, EU Policy Adviser, HelpAge International

Foto na titulní stránce je od Joanne Hill. Design by TRUE www.true.design.co.uk

Copyright © HelpAge International 2014
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>
Jakákoliv část tohoto materiálu může být publikována bez povolení jen za účelem neziskových a vzdělávacích aktivit. Prosíme o uvedení autorství HelpAge International a o následné zaslání linku s umístěním publikace.

ISBN 1 872590 88 8

IDLON0113

20. Secretary-General's message on the International Day of Older Persons, www.un.org/sg/statements/?nid=8075 (10 October 2014)

21. European Parliament resolution (2012/2289 (INI)) 'The Millennium Development Goals – defining the post-2015 framework', June 2013

22. EC Communication (COM(2013)92) 'A Decent Life for All: Ending poverty and giving the world a sustainable future', February 2013

23. EC Communication (COM(2014)335) 'A Decent Life for All: From vision to collective action', June 2014

24. EC Communication (COM(2012) 446) 'Social Protection in European Union Development Cooperation', August 2012 and related Council Conclusions, 15 October 2012

25. National Social Protection Floors, Recommendation 202, ILO, June 2012. For examples of how countries are implementing social pensions and having an impact on older people's wellbeing, visit www.pension-watch.net

Jaké jsou naše současné možnosti?

“Rozvojový program po roce 2015 nabízí OSN a jejím členským státům historickou příležitost posílit práva a roli starších lidí ve společnosti jako nedílnou součást naší povinnosti nikoho “nenechat stát stranou”.”

Generální sekretář OSN, Ban Ki-moon, 1. října 2014²⁰

Debata o globálním rámci, která by se měla uskutečnit v rámci rozvojových cílů tisíciletí je již v současné době rozběhnuta a měla by se zintenzivnit během roku 2015. Důkazem zvyšujícího se povědomí o udržitelném rozvojovém rámci po roce 2015 uvnitř institucí EU je postupně stále větší reflexe tématu stárnutí populace v mnoha příspěvcích EU, které jsou adresovány procesům po roce 2015:

- Rezoluce Evropského parlamentu z roku zmiňovala zranitelnost, jaké jsou vystaveni staří lidé a vyzdvihla důležitost jejich sociální ochrany včetně penzijního systému.²¹
- v březnu 2013 Evropská komise upozornila ve svém materiálu “Obstojný život pro všechny: Ukončení chudoby a zajištění udržitelné budoucnosti světa” na problém globálního stárnutí, které sebou přináší rozvojová perspektiva.²²
- v navazujícím sdělení z června 2014 pak Evropská komise vyzdvihla důležitost pečlivého zacházení s daty a oznámila, že téma populačního dynamiky musí být zohledněno napříč všemi zamýšlenými cíli v nově připravovaných schématech po roce 2015.²³

Dalším důležitým krokem ze strany EU bylo přijetí sdělení Evropské komise o Sociální ochraně v rozvojové spolupráci a následně závěry Evropské rady z roku 2012.²⁴ Tyto dokumenty definují, jakým způsobem bude EU podporovat rozvoj a rozšíření systémů sociální ochrany v partnerských zemích. Je zde jasná snaha podpořit koncept národních práv založený na minimálních úrovních sociální ochrany, které poskytují jistotu příjmu a přístup k základním službám pro všechny lidi a mají za výsledek zmenšení rizik a jejich zranitelnosti během celého života.²⁵

Tento pozitivní vývoj musí být dále integrován do budoucích rozvojových politik EU a konkrétně do jejich závazků po roce 2015.

Závěry a doporučení

Neziskové organizace sdružené v síti HelpAge EU vyzývají EU, aby se snažila držet krok s demografickými změnami a zahrnula lidi všech věkových kategorií do její rozvojové politiky a prosadila tak spokojený život pro všechny lidi a aby tento svůj přístup také finančně podpořila.

Vyzýváme EU a její členské státy, aby začlenily následující závazky do rámce připravovaného k fungování po roce 2015:

- vyvinout indikátory, které by odrážely realitu života starých lidí a byly založeny na datech rozdělených podle pohlaví a věku bez horních věkových limitů.
- zajistit, aby byl tento rámec založen na lidsko-právních principech, zahrnujících univerzálnost, ne diskriminaci, rovné příležitosti, možnost participace, podíl na moci a vykazatelnost.
- implementovat systémy sociálního zabezpečení na národní úrovni, zahrnující ochranu v rámci jednotlivých sociálních kapitol ve všech státech.
- zahrnout universální, věkově inkluzivní a vhodné cíle v oblasti zdraví, které by se snažily řešit zdravotní potřeby starších lidí, včetně samostatného cíle týkajícího se nepřenositelných chorob, v rámci kterého by se zdůraznila důležitost správné prevence, léčby a péče.
- zajistit, aby závazky, týkající se genderové rovnosti a posílení postavení žen ve společnosti, byly spojeny s tím, že tyto platí pro ženy všech věkových skupin.

Vyzýváme Výbor Evropského parlamentu pro rozvoj k zajištění následujících přístupů, které jsou inkluzivní vůči lidem všech věkových kategorií a tyto přístupy pak zakotvit v samotné evropské rozvojové politice a v dalších vnějších opatření EU:

- zaměřovat se na problematiku stárnutí a její dopady ve všech rozvojových dokumentech EU
- pokládat dotazy Evropské komisi a radě ve formě písemných i ústních interpelací ve věci zahrnutí problematiky starších lidí do rámce rozvojové spolupráce
- pořádat diskuze, které by se hlouběji zabývaly tématem stárnutí a práv starších lidí
- vytvořit vlastní iniciativu k tématu stárnutí a rozvoje
- prosazovat závazky EU ohledně posílení tématu stárnutí v rámci platném po roce 2015 a podporovat jeho implementaci

Vyzýváme Evropský parlament, Evropskou komisi a členské státy EU k prosazování implementace národních minimálních úrovní sociální ochrany a k podpoře plné realizace sociální ochrany tak, jak je obsažena v dokumentu Rozvojová spolupráce EU z roku 2012.